

Predgovor

V knjigi sem zbral svoje govore in predavanja, ki najbolje predstavljajo vsebino družbenih vprašanj, značilnih za prvo leto mojega predsedniškega mandata. To je bilo vsestransko zanimivo leto. Slovenija se je v tem času, ne da bi to bilo vselej očitno, soočila s kritično pomembnimi izzivi lastnega razvoja. Nastalo je vznemirjenje, pa tudi slutnja nujnosti preobrazbe. Vprašanje našega razvoja je spet postavljeno na dnevni red.

V Sloveniji smo navajeni pojmovanja, po katerem sta »razvoj« in »ekonomija« sinonima. To je grobo poenostavljanje. Razvoj je veliko več kot ekonomija. Vsebine, ki presegajo ekonomsko poenostavitev razvoja, se v določenih obdobjih postavijo v ospredje. Leto 2008 je pokazalo, da se v času razmeroma visoke gospodarske rasti, v razmerah, ki so bile videti ekonomsko še vedno ugodne, problemi razvoja kažejo v številnih drugih vprašanjih. Ta vprašanja v bistvu izražajo potrebo po raznovrstnih preobrazbah. Vprašanja, ki si jih postavljamo, zadevajo kakovost Slovenije kot pravne države, njen odnos do človekovih pravic in potrebe po spremembah. V takem kontekstu spraševanja o kakovosti naše državnosti danes in jutri je pomembno naše pojmovanje preteklosti in zlasti naše razumevanje tistih vidikov naše novejšje zgodovine, ki še danes opredeljujejo našo politično stvarnost in etično konstitucijo. S stališča razmišljanja o vsebini našega današnjega in pričakovanega razvoja

2

so bistvena vprašanja našega visokega šolstva, znanosti, umetnosti in kulture ter našega umeščanja v evropski medkulturni dialog. Odkar je Slovenija suverena država, mora o svoji usodi razmišljati z dobrim razumevanjem stanja v mednarodnih odnosih in zlasti vprašanj miru in varnosti ter mednarodnega razvoja, ki mora upoštevati varstvo našega planeta in naravnega okolja. V takem razmišljanju mora biti tudi prostor za vprašanja mednarodnega sistema in potrebnih reform.

V letu 2008, ki je bilo prvo leto mojega mandata predsednika Republike Slovenije, sem bil od samega začetka soočen s celotnim razponom tovrstnih vprašanj. Seveda se je pričakovalo, da bom o njih tudi javno spregovoril, in prav tem vprašanjem so bili posvečeni moji govori v preteklem letu.

Ljudje, ki nastopamo v javnosti, imamo različne vloge. Ta različnost se posebej dobro vidi, kadar se primerja nastopanje ljudi iz akademskega sveta in tistih iz sveta politike. Politika zahteva zavzemanje stališč do aktualnih vprašanj, ki so vselej odprta, in ki zahtevajo usmerjanje. Politik vselej ustvarja novo stvarnost – pa naj se tega zaveda ali ne. Tudi zavzemanje za ohranitev stvarnosti je spreminjanje, vsaj kot preprečevanje nezaželenih sprememb. Akademik se lahko vselej zateče v zavetje akademskega pojasnjevanja. Politik pa takšne možnosti nima. Prestop iz akademskih pojasnjevanj v svet politike in političnega sooblikovanja stvarnosti je vselej izrazit – tako s stališča avtorja kot tudi s stališča tistih, ki spremljajo njegovo javno nastopanje.

Pa vendar je mogoče tudi v političnem procesu ohraniti pravo mero akademske discipline in skladnosti argumenta ter se opirati na zanesljivost strokovno utemeljenih spoznanj. Ta standard me je vodil v pripravi govorov in predavanj od začetkov mojega mandata. Seveda se vsega ne da povedati v vsakem govoru ali v vsakem predavanju. Enoletno obdobje pa omogoča celovito predstavitev pogledov na naš čas in njegove probleme in na prizadevanja za preobrazbo. Namen knjige je predstaviti te poglede. Hkrati je izhodišče za moje nastopanje v vlogi predsednika Republike Slovenije v naslednjih letih mojega mandata. Upam, da bo koristila vsem, ki resno razmišljajo o našem razvoju in prihodnosti.

dr. Danilo Türk

Država je osrednji instrument družbenega razvoja in zahteva skrbno ravnanje. Bistvenega pomena pri tem je krepitev države kot vladavine prava. Pri tem so se v preteklih letih pri nas pojavile slabosti, ki jih je treba odpraviti. Med njimi je prešibka avtoriteta državnih ustanov, zlasti pravosodja in – v tem okviru – tudi ustavnega sodišča. Prizadevanje za boljši položaj pravosodja kot samostojne, tretje veje državne oblasti je bilo v letu 2008 v ospredju. Tudi predlogi za ustavne spremembe, ki naj izboljšajo položaj ustavnega sodišča, so dozoreli v tem okviru. Zamisli, ki sem jih predložil v državnem zboru, si postopoma utirajo pot v uresničevanje.

Drugo področje, ki je v letu 2008 zahtevalo moje posebno angažiranje, pa je bilo utrjevanje položaja naših obrambnih sil. Pri tem je bilo treba podpreti dve politično pomembni spoznanji: prvič, da je za prihodnost naših obrambnih sil odločilnega pomena skrb za ljudi, ki te sile sestavljajo, in drugič, da je angažiranje pripadnikov obrambnih sil v mednarodnih mirovnih operacijah postalo poglobitna vojaška dejavnost, ki jo narekujejo naše današnje varnostne in mednarodne razmere.

Obravnavam prioritete, kakršne izražajo besedila v tem poglavju, pa je lahko ustrezna le, če razumemo politični kontekst, v katerem delujejo državne ustanove.

Ob prisegi predsednika Republike Slovenije v državnem zboru

Ljubljana, 23. december 2007

Spoštovane poslanke, spoštovani poslanci, visoki gostje, cenjeni diplomatski zbor, gospe in gospodje!

V veliko čast mi je, da na današnji slovesnosti izrekam prisego predsednika republike. Tako danes pred pričami, poslanci državnega zbora in drugimi udeleženci te slovesnosti začenjaj prevzem uradnih dolžnosti predsednika Republike Slovenije. Tem dolžnostim bom posvetil svoje najboljše moči, v dobro vseh ljudi v Sloveniji in vse naše skupnosti.

Predsedniška dolžnost mi je bila zaupana na splošnih volitvah, ki so izrazile voljo državljanek in državljanov Slovenije. Sprejel sem jo z globokim občutkom odgovornosti in zavezanosti vsem prebivalcem naše države. Storil bom vse, kar je v mojih močeh, da upravičim zaupanje.

Zavedam se, da ljudje pričakujejo od predsednika, da pozorno prisluhne njihovim mnenjem in da se potrudi razumeti njihove težave. Razumeti ljudi pomeni zlasti razumeti šibkejše. Potrudil se bom slišati in razumeti njihov glas. Razumeti ljudi pa pomeni tudi pomagati pri iskanju rešitev za njihove probleme. Prizadeval si bom za konstruktivno, skladno in uravnoteženo sodelovanje z vlado Republike Slovenije in z državnim zborom pri iskanju rešitev. Prizadeval si bom za povezovanje in spravo, za notranje ravnotežje in za zbranost, ki ju potrebujemo, da bomo napredovali.

Ob današnji slovesni priložnosti pa se želim najprej – v svojem imenu, v imenu države Slovenije in v imenu vseh državljanek in državljanov Slovenije – zahvaliti dosedanjemu predsedniku republike, dr. Janezu Drnovšku, za državniško delo in za velik prispevek, ki ga je dal k uspešnosti in ugledu naše države.

Mandat predsednika republike začejam v času, ko je Slovenija že sprejeta kot uspešna država in kot odgovorna članica mednarodne skupnosti in bo čez nekaj dni začela svoje šestmesečno predsedovanje Evropski uniji. Poleg političnih in praktičnih vidikov bo imelo predsedovanje poseben simbolni pomen, ki ga je mogoče razumeti samo v ustreznem zgodovinskem kontekstu.

Slovenski narod je največji del svoje zgodovine preživel v okviru širših političnih sistemov. Tudi danes, v času našega članstva v Evropski uniji, je tako. Vendar pa je danes bistveno drugače in bistveno boljše, kot je bilo v preteklosti. Danes imamo lastno suvereno državo in vse razloge za ponos. Še pred dobrim stoletjem je bilo povsem drugače. Slovenski narod je bil eden podložnih narodov, ki so šele v 19. stoletju postali polno kulturno ozaveščeni, torej kulturni narodi. V tistem času so bili Slovenci bolj narodna manjšina kot narod, še zlasti, ker našim prednikom ni bilo dano, da bi živeli v eni sami upravni enoti, ampak je velik del Slovencev živel ločeno od slovenske etnične matice, ki je bila na Kranjskem.

Kritičnega pomena pa je razvoj slovenskega naroda iz kulturnega naroda v politični narod, razvoj, ki je potekal vse 20. stoletje in ki še ni povsem končan. Ta razvoj je prinesel uspehe in zastoje, čase junaštva pa tudi čase hudih kršitev človekovih pravic. Temeljnega pomena v tem razvoju je bil boj za nujno potrebno ozemeljsko zaokrožitev Slovenije. V tem boju smo imeli svoje junake – generala Maistra in njegove borce za severno mejo, gibanje TIGR in njegov boj proti fašizmu in zlasti borce narodnoosvobodilnega boja med drugo svetovno vojno, ki so osvobodili našo domovino izpod jarma tuje okupacije in zagotovili vrnitev večine ozemlja Primorske matični Sloveniji. Tako je bila dosežena vzpostavitev tiste ozemeljske zaokroženosti, ki je nekaj desetletij kasneje omogočila ustanovitev neodvisne in mednarodnopravno priznane Slovenije. Iz te junaške zgodovine črpamo samozavest, ki nam je potrebna danes.

Z narodnoosvobodilnim bojem proti nacizmu in fašizmu pa si je slovenski narod zagotovil še eno pomembno vrednoto: uveljavil se je kot subjekt svoje zgodovinske usode in se vključil v veliko zavezništvo Združenih narodov in tako med narode, ki so soustvarjali današnji svetovni red. Z vso pravico lahko rečemo, da je bil slovenski narod v političnem, vsebinskem smislu, čeprav ne tudi pravno formalno, med ustanovitelji Organizacije združenih narodov. Tudi iz te zgodovinske okoliščine moramo črpati samozavest, ki je podlaga za naše delovanje na sodobnem svetovnem in evropskem prizorišču.

Čas neposredno po koncu druge svetovne vojne pa je prinesel tudi tragične dogodke in velike zločine, kot so bili množični poboji poražencev. Druga svetovna vojna je vrgla svet z njegovih moralnih tečajev. Množične kršitve človekovih pravic, ki so se zgodile kot uvod v vojno in med vojno samo, pa tudi po koncu vojne, nam morajo biti trajen opomin, ki nam nalaga nujno skrb za varovanje človekovih pravic danes in v prihodnje.

V nekdanji skupni jugoslovanski državi, v kateri je živela večina Slovencev večino obdobja preraščanja iz kulturnega naroda v politični narod, so bile človekove pravice pogosto kršene. Trpljenje ljudi, ki so doživeli krivične in dolgoletne kazni ali celo izgubili življenje, je trajni del našega zgodovinskega spomina. Kjer je le mogoče, je treba tako nastale krivice popraviti. Razumeti pa je treba tudi dosežke tistega časa. Naš narod se je v tistem obdobju dokončno razvil v politični narod in naposled, proti koncu osemdesetih let preteklega stoletja, dokazal, da zna varovati človekove pravice vseh ljudi, ki živijo na njegovem ozemlju.

Plebiscit za osamosvojitvev in njegov rezultat sta bila izraz volje ljudi v Sloveniji, ki so zahtevali neodvisnost in državnost kot nujno zagotovilo varstva pravic posameznika, kot nujno zagotovilo razvoja vse naše skupnosti in kot nujen pogoj za vključevanje v evropski in svetovni prostor. Z odločno enotnostjo in učinkovitostjo smo prebivalci Slovenije leta 1991 tudi dokazali, da smo sposobni polne uresničitve pravice do samoodločbe. Tudi iz te izkušnje črpamo našo današnjo samozavest.

Suverenost in državnost smo si tako zaslužili in se dokončno konstituirali kot politični narod z lastno državo. Od tistega časa naprej pa imamo polno odgovornost, da v naši državi zagotavljamo vladavino prava,

spoštovanje človekovih pravic in vzdržen razvoj, ki bo dolgoročno zagotovilo trajnega povečevanja naše blaginje. Če morebiti drži, da smo v zgodovini marsikaj zamudili, pa nam današnji čas omogoča, da se iztrgamo zgodovinski dediščini zamudništva in da vstopimo med najbolj napredne, uspešne in tolerantne države na svetu.

Zakaj vemo, da je ta cilj dosegljiv, četudi ni nikakor zagotovljen?

Najprej, v času, odkar imamo lastno državo, smo že veliko dosegli. Ponosni smo lahko na prehojeno pot od osamosvojitve do sedanjih časov ekonomsko uspešne države, ki uživa mednarodni ugled in zaupanje. Vse to moramo utrjevati in za vse to moramo skrbeti. Tako bomo najboljše zavarovali in razvijali našo identiteto in kulturo.

Spoznano je, da je kultura najstarejša vsebina človeške zgodovine. To velja za človeštvo v celoti, prav tako pa tudi za posamezne narode in civilizacije. Za Slovenijo in za naš narod to velja še posebej. V naši zgodovini je prav kultura, posebej še pisna kultura, ustvarjala narodovo zavest o samem sebi in njegovo sposobnost prehajanja iz zgodnjih oblik ekonomskega in političnega razvoja k bolj razvitim in bolj odprtim v prihodnost.

Tako je tudi danes. Z vstopom v Evropsko unijo in v druge ustanove evropske integracije so se odprle nove možnosti vsestranskega razvoja Slovenije. Te zahtevajo bolj intenzivno komunikacijo z okoljem in so nova priložnost. V novih okoliščinah bomo morali poskrbeti za našo identiteto, za uveljavitev našega jezika in kulture, za spoštovanje naše zgodovine in s tem za našo prihodnost. Uspeh pri tem je odvisen od nas samih: Evropska unija je prijazno okolje, vendar nam naše identitete niti ne podarja niti ne zagotavlja. Za oboje moramo skrbeti sami. Zato je pomembno, da našo državo razvijamo kot kulturno bogato skupnost, kot deželo kulture v najširšem pomenu besede. Slovenija bo napredovala, če se bo sposobna dokazati kot dežela vsestransko kulturnega bivanja. Skrbeti moramo za kulturnost našega vsakdanjega življenja, za kultiviranje krajine, za razvoj fizične kulture in športa, za boljše raven kulture v našem političnem življenju in seveda za razvoj umetnosti in znanosti kot najbolj žlahtnih prvin naše skupne kulture. Samo tako bomo napredovali.